

GSJ JOURNALS SERIE B: ADVANCEMENTS IN BUSINESS AND ECONOMICS

Number: 1, Issue: 1, p. 15-29, 2018

EKONOMİK KALKINMA VE BÜYÜME İÇİN BİR FIRSAT OLARAK KADIN GİRİŞİMCİLER

WOMEN ENTREPRENEURS AS AN OPPORTUNITY FOR ECONOMIC DEVELOPMENT AND GROWTH

Bahriye Zümrüt ERGİN¹

Asist. Prof. Halil Cem SAYIN²

(Received 27.06.2018 Published 25.07.2018)

Özet

Girişimcilik ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerinin en önemli temel dinamiklerinden biridir. Girişimciliğin ekonomik büyümeye katkı sağlaması, girişimci sayısı artış gösteren ülkelerin, işsizlik oranlarında da büyük düşüşler sağlaması girişimcilik potansiyeline sahip bireylerin ortaya çıkarılmasını zorunluluk haline getirmiştir.

Kadınlar toplumsal ve ekonomik yaşamın çok önemli bir parçasıdır. Kadınların özellikle kırsal alanda hem kendileri hem de aileleri ve çevreleri için yaşamı yeniden üretme konusunda büyük çabaları bulunmaktadır. Bu nedenle, kadınların öncelikle kırsal alanlarda kendi öncelikleri etrafında örgütlenmelerini kolaylaştıracak yaklaşım ve çabalara ihtiyaç vardır. Dolayısıyla, kadın girişimcilerin ekonomik ve sosyal anlamda ülkeye getirdiği kazanımlarının daha gerçekçi ve geleceğe yönelik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada, girişimcilik - kırsal kalkınma ve kadınlar ekseninde dünyada ve Türkiye’de mevcut durum incelenerek kadın girişimcilerin sorunları, başarı örnekleri, kırsal alanda kadın girişimciliği konuları ele alınmış, kadın girişimcilerin kırsal kalkınma ve gelişmede bir fırsat haline dönüştürülmesine yönelik öneriler ortaya konulmuştur.

Bu bağlamda kırsal alanlarda tarıma ve turizme dayalı iş kollarında kadın girişimciliğinin özendirilmesi, yerel kaynakların harekete geçirilmesi ve etkin kullanımı önemlidir. Türkiye’nin sosyal ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmak ve sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirebilmek için ekonomik değer yaratan kadın girişimci sayısını arttırmak, var olan kadın girişimcileri güçlendirmek ve onları dünya ile bütünleştirmek gerekmektedir. Bu doğrultuda, kadın girişimcilere özel koşullarda kredi desteğinin sağlanması, iş yeri açma ve kapama işlemleriyle ilgili bürokrasinin azaltılması, danışmanlık ve eğitim destek hizmetlerinin sunulması, bilgisayar enformasyon teknolojilerinden faydalanma olanaklarının artırılması gibi uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Girişimcilik, Turizm, Kırsal Kalkınma, Kadın Girişimciler

¹ Anadolu University, Faculty of Economics and Administrative Science, zumrut198@anadolu.edu.tr

² PhD, Anadolu University, Faculty of Business Administration, hcsayin@anadolu.edu.tr

Abstract

Entrepreneurship forms the basic dynamics of economic and social development. Entrepreneurship contributes to economic growth. Countries with an increasing number of entrepreneurs are also seeing significant decreases in unemployment rates. All these results have made it necessary to uncover the entrepreneurial potential of individuals.

Women are a very important part of social and economic life. Women have made great strides in reproducing life for themselves and for their families and their surroundings, especially in the rural arena. For this reason, there is a need for approaches and struggles that will facilitate the organization of women around their own priorities, especially in rural areas. Therefore, the achievements of female entrepreneurs in economic and social sense to the country should be evaluated more realistically and for the future.

In this study, in the axis of entrepreneurship - rural development and women, the current situation has been examined. The issues of women entrepreneurs, success stories, entrepreneurship of women in rural areas are discussed. In this context, proposals have been made to transform women entrepreneurs into opportunities for rural development and development.

Within this context, it is important to encourage women's entrepreneurship and also mobilization and effective use of local resources in the business areas based on agriculture and tourism in rural areas. In order to contribute to Turkey's social and economic development, and to achieve sustainable development it is necessary that increase the number of women entrepreneurs, strengthen existing women entrepreneurs and integrate them with the world. In this direction, applications such as incentive loan support to female entrepreneurs, reducing the bureaucracy related to set up a business, offering counseling and education support services, and increasing the possibilities of utilizing computer information technologies are needed.

Keywords: Entrepreneurship, Tourism, Rural Development, Women Entrepreneurs

1. GİRİŞ

Girişimcilik gerek ekonomik gerekse toplumsal gelişmenin temel dinamiklerinden biridir. Gelişmiş ülkelere bakıldığında, gelişmekte olan ülkelere kıyasla gösterdikleri daha yüksek ekonomik büyüme ve kalkınma düzeyleri beraberinde eğitim, sağlık, refah düzeyi gibi unsurlar açısından gelişmesini de beraberinde getirmektedir. Bu gelişme ve kalkınma sürecinde girişimciliğin önemli bir yer edindiği görülmektedir. Gelir dağılımında iyileşmenin sağlanması açısından da özellikle kırsalda ve gelişmişlik düzeyi düşük bölgelerde girişimcilik teşvik edilmekte, kırsal kalkınmada önemli bir araç olarak kullanılma olanakları değerlendirilmektedir. Kırsal kalkınma, kent-kır arasındaki ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıkların en aza indirilmesi amacıyla, kırsalda yaşayan nüfus tarafından gerçekleştirilen ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmeye yönelik çabaların devletin bu yöndeki çabalarıyla birleştirilmesi ve böylece kırsaldaki bireylerin ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir (Gökdemir & Ergün, 2012). Bu bağlamda bireylerin girişimleriyle birlikte kırsal kalkınma genel olarak ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınmasında itici bir güç olma potansiyeli taşımaktadır. Dolayısıyla, bilişim teknolojilerindeki gelişme ve küreselleşmeyle beraber girişimciliğin (özellikle kırsalda) ülke ekonomisi ve gelişmişlik düzeyi açısından önemi hızla artmaktadır.

Girişimcilik faaliyetlerinin ekonomik büyüme üzerindeki pozitif etkisi, girişimcilik çabalarını destekleyen ve böylece girişimci sayısını artıran ülkelerde işsizlik oranlarının azalmaya başlaması girişimcilik potansiyeli bulunan bireylerin ortaya çıkarılmasının ve desteklenmesinin önemini ortaya koyan durumlardır. Özellikle, kadınlar tarafından gerçekleştirilen girişimcilik faaliyetlerinin ekonomiye ve topluma önemli katkılar ve gelişim fırsatları sunduğu, kadınların girişimcilik faaliyetleriyle ülke ekonomisinin gelişiminde bir kaldıraç görevi yerine getirdiği görülmektedir. Kadınların kendi işlerini kurmaları, istihdam artışına katkıda bulunduğu gibi ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınmasına da önemli ölçüde etki etmektedir. Bu bağlamda kadınlar, ekonomik ve sosyal yaşam koşullarının iyileştirilmesinde oldukça önemli ve belirleyici bir rol üstlenmektedirler. Kadınların, özellikle kırsalda ekonomik kalkınmanın sağlanması ve gerek kendileri gerekse çevreleri için refah düzeyinin iyileştirilmesinde büyük potansiyelleri ve çabaları bulunmaktadır. Bu nedenle, kadınların özellikle kırsal kesimde ekonomik öncelikleri temelinde örgütlenebilmelerini ve aktif olabilmelerini kolaylaştıracak yaklaşımların geliştirilmesine ve bu doğrultuda çabalar sergilenmesine ihtiyaç vardır.

Bununla birlikte, kadınların ekonomik yaşama birer girişimci olarak katılmaları konusu çoğu zaman göz ardı edilmekte ve kadınlar sadece ücretli işgücünün küçük bir parçası olarak ele alınmaktadır. Bu dar kapsamlı bakış açısının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ekonomik büyüme ve kalkınmanın önemli bir aktörü olarak kadınlar, makro seviyede bir bakışla, girişimci olmaları yönünde teşvik edilmeli, kadınları desteklemeye yönelik oluşumların yaygınlaştırılması ve desteklenmesi öncelikli

politikalar arasına alınmalıdır. Dünya nüfusu içerisinde önemli bir yere sahip olan kadınların işgücüne katılımlarının erkeklere oranla daha az bir paya sahip olması, kadınların iş kurmaları ve çalışma yaşamına çok yönlü katılımları açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada, girişimcilik - kırsal kalkınma temelinde ekonomik kalkınma ve kadınlar ekseninde dünyada ve Türkiye’de mevcut durum incelenerek kadın girişimcilerin sorunları, kırsal alanda kadın girişimciliği konuları ele alınmış, kadın girişimcilerin kırsal kalkınma temelinde ülkenin ekonomik büyüme ve gelişiminde bir fırsat haline dönüştürülmesine yönelik öneriler ortaya konulmuştur.

2. GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI, ÖNEMİ VE GELİŞMESİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Girişimcilik ve girişimci kavramlarını, tek bir meslek grubu temelinde tanımlamaya çalışmak doğru olmaz. Girişimci tanımının yüklendiği işleve göre yapılması daha doğru olacaktır. Girişimci olmak herkes için aynı şeyi ifade etmemekle birlikte, girişimci kavramı en genel anlamıyla bir işi veya iş fikrini uygulama çabasında olan kişi olarak ifade edilebilir. Cinsiyet ve yaş farkı gözetmeksizin, yeni bir düşünceyi veya buluşu iş fikrine dönüştürerek bir iş kuran kişiler girişimci olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu girişimin başarıya ulaşması aynı zamanda ülke ekonomisinin de büyümesi ve gelişmesi anlamına gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde ekonominin güçlü olmasının altında yatan en önemli etkenlerden biri, yaş ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin nüfusu girişimciliğe teşvik eden etkin girişimcilik sistemlerinin bulunmasıdır. Bu durum, girişimciliği hemen hemen tüm ülkelerde önemle üzerinde durulan bir olgu haline getirmiştir. Bunun yanı sıra, dünya ekonomisinde dönem dönem yaşanan durgunluklar da girişimcilik olgusunun önem kazanmasında etkili olmuştur (Türkmen, 2007).

Girişimcilik, Hisrich (1989)’e göre zaman ve çabayla oluşturulmuş değerli bir farklılığın sürecidir. Yenilik, fırsat, dinamizm, esneklik, gelişim, risk gibi unsurlar girişimcilik kavramının kapsamına girmektedir (Tanrıverdi, Bayram & Alkan, 2016). Buna göre girişimcilik, fırsatları değerlendirerek projeler geliştirmek ve bunları uygulayarak üretimde bulunmaktır (Özcan & Taş, 2010). Girişimcilerin öncelikli amaçları; kurdukları işletmenin amaçlarını, stratejilerini ve politikalarını belirlemek, üretim faktörlerini temin ederek ve bir araya getirmek, yeni buluşlar ve teknolojik gelişmeler gerçekleştirmek, çevredeki gelişmeleri takip ederek fırsat ve tehditleri sürekli olarak analiz etmek ve gerekli yenilikleri yapmaktır (Yıldırım, Demirel & İçerli, 2011).

Girişimcilik faaliyetlerinin istihdam ve refahı artırması, işsizliğin azaltılmasında büyük katkılar sağlaması, ortaya çıkacak yeni ihtiyaçlara hızlı bir biçimde karşılık verilebilmesine olanak tanınması girişimcilik olgusunun gelişmesinin altında yatan en temel etkenlerdir (Özcan & Taş, 2010). Girişimciliğin önemli bir olgu olmasının temelinde; girişimcilerin toplumun ihtiyaçlarını belirleyerek, bu doğrultuda yatırımlara yönelmeleri ve yürüttükleri faaliyetlerle söz konusu girişimleri toplumsal refaha dönüştürmeleri yatmaktadır. Girişimciler tarafından gerçekleştirilen yatırımlar

istihdam ve gelir seviyesini artırarak, önce toplumu oluşturan bireylerin sonrada toplumun genelinin refah düzeyini artırmaktadır. Söz konusu yatırımlar aynı zamanda bir ekonomik denge faktörü olmaktadır. Dolayısıyla girişimcilik; makro ekonomik dengelere, istihdam artışına, bölge ve sektör düzeyinde kalkınmaya önemli etkileri olan bir olgudur (Kasalak, 2014).

Girişimciliğin gelişmesi aynı zamanda hâkim sosyo-kültürel yapıya da bağlıdır. Bir ülkede süregelen örf ve adetler, toplumda yaşayan bireylerde var olan girişimcilik potansiyelinin ortaya çıkmasına yardımcı olabileceği gibi engellemesine de neden olabilir. Bireylerdeki girişimcilik yeteneklerinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine katkı sağlayan toplumlarda girişimcilik anlayışı ile birlikte toplumun kendisi de gelişir ve kalkınır (Özcan & Taş, 2010).

3. GİRİŞİMCİLİK, EKONOMİK BÜYÜME VE EKONOMİK KALKINMA İLİŞKİSİ

Ekonomist Joseph A. Schumpeter'e göre, "kapitalist toplumların gelişmesi girişimcilerin eseridir" (Türkmen, 2007). Girişimciler hem kendi amaçlarını gerçekleştirmekte hem de toplumun amaçlarına hizmet etmektedirler. Bu durum, ekonomik kalkınma için önemli bir faktördür (Bozkurt, 2006).

Ekonomik kalkınma, mevcut ekonomik şartların zaman içerisinde ne şekilde geliştiği ve değişmesi için neler yapılması gerektiği ile ilgilidir. Diğer taraftan, insanın refah içinde ve daha yüksek standartlarda yaşayabilmesi için yalnızca ekonomik şartların değil, insan yaşamına ilişkin bütün unsurların (yoksulluk, açlık, hastalık, eğitim, hak ve özgürlükler, sosyal gereksinimler vd.) ekonomik kalkınma tanımına dahil edilmesi gerekmektedir (Doğan Günday, 2011).

Ekonomik kalkınmanın ölçümünde kullanılacak kriterler önemlidir. Kalkınmanın ölçümü için yalnızca toplam üretim hacmindeki artışın dikkate alınması hatalı sonuçlar verecektir. Çünkü bu yaklaşım yalnızca üretime katılan nüfusu dikkate aldığı ve nüfusun çalışmayan kesimini değerlendirmede için gerçek durumu göstermeyecektir. Her ne kadar toplam üretimdeki artış üretimde yer alan kişi başına verimliliği artırsa da istihdam edilmemiş nüfus oranının yükselmesi durumunda ekonomik kalkınmanın yerini fakirleşme alacaktır (Doğan Günday, 2011).

Ekonomik kalkınmanın ölçülmesinde kullanılacak en sağlıklı ölçütün ne olacağı tartışmasında milli gelir kavramı öne çıkmaktadır. Yalnız burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, toplam milli gelir yerine kişi başına düşen milli gelirin dikkate alınması gerektiğidir. Çünkü, bir ülkede milli gelir artarken toplam nüfus da milli gelirle birlikte artıyorsa, kişilerin gelir durumunun iyileştiğini söylemek çok doğru olmayacaktır. Dolayısıyla, ancak kişi başına düşen milli gelir düzeyindeki reel artış dikkate alındığında toplumun refah düzeyinde bir iyileşmenin olup olmadığı belirlenebilir (Doğan Günday, 2011).

Ekonomik büyüme kavramı çıktı miktarında büyümeyi temel alırken; ekonomik kalkınma hem çıktı miktarındaki değişimi hem de sosyal, politik ve kurumsal

değişmeleri içermektedir. Başka bir deyişle, ekonomik büyüme ekonomideki rakamsal artışı ifade ederken ekonomik kalkınma daha kapsamlı bir iyileşmeyi ifade etmektedir. Ekonomik kalkınma, ekonomik büyümeyi takiben bir toplumsal sosyo-ekonomik dönüşüme ve yaratılan gelirin daha adil dağılımına vurgu vardır (Arslan, 2013).

Ekonomide ve toplumda kapsamlı iyileşmeler olmadan ekonomik büyümede süreklilik sağlanamaz. Aynı zamanda, refah düzeyini yükseltecek mal ve hizmet üretiminin kapasitesinde bir artış olmadan, ekonomik kalkınma sürecini devam ettirmek mümkün değildir (Doğan Günday, 2011). Bu bağlamda ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma, birbirinin tamamlayıcılarıdır.

4. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE İSTİHDAM

Kadın girişimci, kendisine ait bir işletmesi bulunan, sahibi olduğu işletmede istihdam ettiği personel ile beraber çalışan ya da bir işletmenin sahibi sıfatıyla ortaklıklar kuran, iş ile ilgili planlama ve yönetim sorumluluğunu üstlenen, işletmesi adına tüm riski üstlenen, işletmenin elde ettiği kazanç üstünde söz sahibi olan kadındır (Soysal,2010b).

Ekonomik koşulların kötülüğü, işsizlik oranlarındaki artış ve boşanma gibi toplumsal olgular kadınların girişimcilik faaliyetlerine yönelmesine neden olan temel etkenlerdir (Demir, 2015). Bununla birlikte, kadınların girişimcilik faaliyetlerine giderek artan oranda katılmasına neden olan diğer etkenleri şu şekilde sıralayabiliriz (Soysal, 2013):

- Sosyo-kültürel alt yapı meydana değişimlerle birlikte kadınların öğretim seviyelerinin yükselmesi ve daha fazla sayıda kadının iş yaşamına girebilme olanaklarına sahip olması,
- Kadınların, sektördeki belirsizlikler ve işten çıkartılma kaygısı nedeniyle kendi işlerinin sahibi olma konusunda daha fazla istek duymaları,
- Kadın girişimcilerle ilgili başarı örneklerinin artması,
- İş yaşamında kadınlara yönelik negative ayrımcılık ve kariyer imkânlarının sınırlandırılması.

Sanayileşme, teknolojik gelişmeler, kültürel yapıdaki dönüşümler, hukuk alanındaki düzenlemeler, eğitim-öğretim olanaklarına erişimde kısıtların ortadan kalkması gibi faktörler kadınların çalışma yaşamındaki pozisyonunu yedek işgücünden asıl insan kaynağına dönüştürmüştür. Böylece, kadının çalışma yaşamında yer alması kolaylaşmıştır. Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi, yüksek teknolojiyle değişen üretim yöntemleri ve çalışma yaşamında kas gücü yerine estetik ve duygusal zekânın öne çıktığı bakış açısı kadınların iş hayatında daha fazla oranda yer almasını sağlamaktadır (Yorgun, 2010). Bununla beraber, kadınların da yeni fikir ve görüşlere açık, kişisel birikimlerini ve yeteneklerini maddi kazanca dönüştürme eğilim ve becerisine sahip bireyler oldukları profesyoneller arasında kabul gören bir görüş haline gelmiştir (Eskicioğlu, 2015).

Doksanlı yıllara kadar girişimcilik faaliyetleri ağırlıklı olarak erkekler tarafında yürütülürken bu yıllardan itibaren girişimcilik erkeklerin tekelden çıkmaya başlamıştır (Hanson (2009)'dan aktaran Yıldırım ve diğ., 2011). Kadın girişimci olgusu günümüzde tüm sektörlerde başarılarıyla bilinen ve kabul edilen bir gerçek haline gelmiştir.

Kadınların ekonomik yaşama katılımı ve sosyal olanaklardan yeterli seviyede yararlanabilmesi açısından en önemli göstergelerden biri kadın istihdamı oranıdır. Dünya genelinde, Türkiye de dahil olmak üzere çok sayıda ülkede iş piyasalarının uzun yıllar kadınlara yönelik negatif ayrımcı unsurlar barındırdığı bilinmektedir. Fakat, son yıllarda bu yaklaşım değişmeye başlamış, hatta kadınların ekonomik yaşama katılımında ve sosyal olanaklardan yararlanmada erkeklerle eşit haklara sahip olması, ekonomik ve sosyal yaşama etkin bir şekilde katılması, refaktan kendi payına düşeni alması gibi unsurlar ülkenin gelişmişlik düzeyinin ölçülmesinde en önemli göstergeler arasına girmiştir (Özyol, 2015).

Sanayileşmeyle birlikte gerek kadının çalışma yaşamında yer alma motivasyonu ve hatta zorunluluğu, gerekse ekonomideki insan kaynağı ihtiyacı, kadınların ücretli işgücü arasına katılım oranını artırmıştır. Kadın işgücü istihdam oranındaki artışın doğal sonucu olarak, tüm sektörlerdeki işgücü de artmıştır. Başlangıçta kadınların çok fazla yetenek ve beceri gerektirmeyen işlerde istihdam edilmesi yönünde bir eğilim söz konusu iken, günümüzde kadınların sahip oldukları potansiyelin açığa çıkarılmasına ve gerçekleştirilmesine yönelik bir bakış açısı hâkim hale gelmiştir. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte kadınların ekonomik ve sosyal yaşamdaki konumu olumlu yönde değişmeye başlamıştır (Doğan Günday, 2011).

Kadının çalışma yaşamında etkin bir biçimde istihdam edilmesinin önemi, gelinen noktada oldukça artmıştır. Kadının çalışma yaşamında kendine bir yer bulabilmesi öncelikle kendisi için büyük önem taşımaktadır. Böylece ekonomik özgürlüğünü kazanan ve özgüveni pekişen kadın, aktif bir şekilde üretim yapan bir birey olarak gerek ekonomik gerekse toplumsal kalkınmaya katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda girişimci kadınlar, ailenin, toplumun ve nihayetinde ülkenin ekonomik gelişim ve ilerlemesinde önemli sorumluluk ve görevler üstlenir (Soysal, 2013).

Kadınların çalışma yaşamına katılımını artırmak ve istihdam edilme oranlarını yükseltmek gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkelerin de öncelikleri arasında yer almaktadır. Avrupa Birliği (AB) tarafından hazırlanan ve krizlerin atlatılarak ekonominin yaşanacak gelişmelere hazırlanması amacını taşıyan strateji raporlarında da kadınlar, insan kaynağının güçlenmesini ve ekonomik büyümeyi sağlayacak faktörler arasında yer almakta, kadınların işgücüne katılım oranının artırılmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (Demir, 2015).

Türkiye açısından mevcut durum incelendiğinde ise, kadınların çalışma yaşamına katılım oranının erkeklerden daha düşük olduğu görülmektedir. Türkiye'de kadın çalışanlara ilişkin araştırmalar, girişimci iş kadınlarının çoğunluğunun ticaret alanında faaliyet gösterdiğini, genel olarak 30-39 yaş aralığında yer aldığını, yarısına

yakın kısmının eğitim düzeyinin lise seviyesinde olduğunu ve büyük kısmının kentlerde yaşadığını ortaya koymaktadır (Soysal, 2010a). Demir (2015), çalışma yaşamındaki kadın işgücü oranının erkek işgücünün 1/3'üne karşılık geldiğini ve bu oranın Avrupa Birliği'nin çok gerisinde olduğunu ifade etmektedir. Her ne kadar son yıllarda, kadınların iş yaşamına aktif katılımı için gerçekleştirilen çalışmalara daha fazla ağırlık verilse de 2018 yılına gelindiğinde özellikle tarım dışı istihdamda oransal olarak bir değişme sağlanamadığı gözlenmektedir. Bu bakımdan, tarım dışı sektörlerde istihdamı sağlamaya yönelik olarak özellikle rekabet gücünün olduğu yöresel potansiyellerin harekete geçirilebileceği işkollarında istihdam alanları yaratılması önem arz etmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2018 işgücü istatistik verilerine göre; kadınların tarım dışı istihdam oranı erkeklerin oranının yaklaşık 1/3'ü iken, tarım istihdamında ise 4.983.000 kişiden 2.863.000'ü erkek, 2.120.000'si kadındır (TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2018). Son istatistikler kırsaldaki kadınların çalışma yaşamında diğer bölgelere kıyasla daha fazla yer aldığını göstermektedir. Bu veriler doğrultusunda, kırsalda yaşayan kadınların şehirdeki kadınlara göre işgücüne katılma ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanma motivasyonlarının daha fazla olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla, tarımsal işletmelerin modernizasyonuna ağırlık verilmesi ve küçük ölçekli tarımsal işleme tesisleri için yatırım desteklerinin kırsal kesime götürülmesi büyük önem taşımaktadır (Yılmaz & Tolunay, 2007).

Yapılan araştırmalar, diğer ülkelerle benzer şekilde Türkiye'de de kadınların çalışma yaşamına katılım oranlarındaki artışın eğitim düzeyindeki ve teknoloji seviyesindeki artışla paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu tespit, izlenmesi gereken yolu net olarak göstermektedir. Kadının toplumda sahip olduğu statünün yükselmesi ile Türkiye'nin ekonomik kalkınma düzeyindeki artış örtüşmektedir. Kadın işgücü, eğitim düzeyi ve büyüme oranı üzerine yapılan çalışmalar, eğitim düzeyindeki artışın işgücü verimliliğini artıran bir unsur olduğunu göstermektedir. İleri düzey eğitim gerek işgücünün yapısını gerek işgücü arzını gerekse işgücüne katılım oranını olumlu yönde şekillendirmektedir. Bu etkinin sonucu olarak ekonomik büyüme, kalkınma ve insani gelişmişlik seviyelerinde meydana gelen iyileşme beraberinde yoksulluğun azalmasını getirmektedir (Işık, 2015).

5. KIRSALDA KADIN GİRİŞİMCİLERİN ROLÜ VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

Girişimcilik faaliyetinin, ekonomik büyüme ve kalkınma için önemli bir etken olduğu ifade edilmektedir. Bireysel ve toplumsal açıdan bir refah kaynağı olması girişimciliği pek çok araştırmancının konusu yapmıştır (Kasalak, 2014).

Serbest piyasa mekanizmasının etkisiyle rekabetin artması, girişimciliğin ekonomik sistem içerisinde önem kazanmasına yol açmıştır. Serbest piyasa ekonomisi içinde faaliyet gösteren işletmeler bu yapının temelini oluşturmaktadır. Diğer taraftan, yeni fikirlerin üretilerek iş yaşamına ve ekonomiye kazandırılması yeni işletmeler kurulmasıyla olanaklı olabilmektedir. İşletmelerin kurulması, sayısının artması ve

büyümesi ise girişimciler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Böylece bir ekonominin gücü, ekonomik sistem içerisinde yer alan girişimcilerin ve bu girişimciler tarafından kurulan işletmelerin sayısına bağlı olmaktadır (Türkmen, 2007).

Bir ekonomideki üretim ilişkileri ile toplumsal ve kurumsal üst yapı arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu ifade edilmektedir. Buna göre, hâkim ekonomik ve teknolojik koşullar toplumsal ve kurumsal yapıyı şekillendirirken, aynı şekilde toplumsal ve kurumsal yapıda üretim ilişkilerine etki etmektedir (Doğan Günday, 2011). Çünkü toplumsal yapılar, bir taraftan içinde yoğruldukları ekonomik oluşum süreçlerini yansıtırken, diğer taraftan sürekli biçimde değişime uğrayarak üretim ilişkilerini dönüştürür.

Kadınların toplumsal üretime katılmalarının ölçüsü üretim güçlerinin ve üretim ilişkilerinin gelişme düzeyine bağlıdır. Söz konusu oran, gelişmiş ülkelerde gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksektir (Çitçi, 1982). Bu durum göstermektedir ki, kadınların ekonomiye başka bir ifadeyle üretime daha yüksek oranda katılmaları, yaratılan refahtan daha çok pay almaları, ekonomik kalkınma ve büyümede aktif rol almaları ve toplumsal statülerinde iyileşme sağlanması gelişmenin gereklilikleri arasındadır. Dolayısıyla, önemli bir üretim faktörü olan kadın işgücünün göz ardı edilmesi veya âtil bırakılması önemli ekonomik kayıplara neden olacaktır. Bu bağlamda, kadınların çalışma yaşamına dolayısıyla ekonomiye katılmalarının sağlanması; kalkınmanın hızlandırılmasında ve büyümenin dengeli bir yapıya kavuşturulmasında önemli bir etken olacaktır (Işık, 2015).

Kadının çalışma yaşamındaki konumunu irdeleyebilmek açısından gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki duruma bakmak yerinde olacaktır. Ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı gelişmekte olan ülkeler ile endüstriyel gelişim düzeyi üst seviyelere ulaşmış ülkeler arasında çalışma koşulları açısından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Gelişmiş olan ülkelerde kadınlar ağırlıklı olarak hizmet sektöründe yer alırken, gelişmekte olan ülkelerde kadınlar tarım sektörünün önemli bir ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Doğan Günday, 2011).

Kadının üretimde aldığı rol ekonomik gelişmişlik düzeyinin yanı sıra, içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısıyla da yakından ilişkilidir. Tarıma dayalı ekonomik yapı içinde kadınlar üretimde en az erkekler kadar rol sahibi iken, hâkim kültürel yapı nedeniyle eğitimde ve sosyal yaşamda erkeklere kıyasla daha kısıtlı olanaklara sahiptirler (Gökdemir & Ergün, 2012). Daha ziyade ücretsiz aile işçisi pozisyonundaki bu kadınlar sosyal hak ve güvencelerden yoksun halde ve herhangi bir gelir elde etmeden çalışmaktadırlar. Türkiye’de kentlerde yaşayan nüfusun %13,3’ü, kırsalda yaşayan nüfusun %66,5’i ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Türkiye’deki kadınların %16’sı herhangi bir sağlık sigortası kapsamında yer almamaktadır. Bu oran 15-19 yaş grubundaki kadınlarda %31’dir. Kadınların %69’u herhangi bir sosyal güvenlik kapsamında değildir (GTHB, 2012). Kısıtlı bir eğitim ve iş ortamında yaşamını sürdüren kadın, ekonomik açıdan erkeğe bağımlıdır (Doğan Günday, 2011).

Kırsal kesimde yürütülen ekonomik faaliyetlerde işgücünün büyük çoğunluğunu oluşturan kadınların tarımsal faaliyete katılımı; erkeklere destek işgücü olarak değerlendirilmekte ve kadınların yaptıkları işler ev işlerinin bir uzantısı olarak görülmektedir. Esasen kadınlar kırsalda aile ekonomisinin ücretsiz işgücü veya ücretli tarım işçisi olarak tarımsal üretime katıldıkları gibi; tarım dışı faaliyetler ile de aileye ekonomik katkıda bulunmaktadır (Karaturhan, Ünsal, Issabek & Güler, 2017). Halıcılık, hayvancılık, konserve imalatı, dikiş-nakış, sipariş usulü el örgüsü kıyafet yapımı, hamur işleri imalat ve satışı gibi ev ekonomisine yönelik bu faaliyetler kırsalda kadın girişimciliğinin amatör örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktada, kırsalda söz konusu faaliyetleri gerçekleştiren bu kadınların birer girişimci olup olmadıkları bir tartışma konusu olmaktadır. Çünkü Türkiye'deki yasal düzenlemeler gereği ilgili resmî kurumlarda herhangi bir kaydı bulunmayan kişiler girişimci değerlendirmesinin dışında kalmakta ve dolayısıyla kırsaldaki kayıt dışı bu çabalar girişimcilik olarak nitelendirilmemektedir. Bunun yanı sıra toplum da kadınların gerçekleştirdikleri bu mikro düzeydeki faaliyetleri çoğunlukla boş zaman uğraşları olarak görmekte ve girişimcilik kapsamında değerlendirmemektedir. Bu durumlar, kırsalda bilinçli bir kadın girişimciliği faaliyetinden söz edilebilmesini güçleştirmektedir (Soysal, 2013).

Diğer taraftan, kırsal turizm kadınların kırsalda faaliyet gösterebileceği alanların başında gelmektedir (Karaturhan, Ünsal, Issabek & Güler, 2017). Kırsal turizm kırsal kalkınmanın temel araçlarından biridir. Kırsal turizm her şeyden önce kırsal kesim için istihdam ve gelir olanakları sunmaktadır. Kırsal turizmin gelişimi, kırsaldaki kadının ailedeki rolünü değiştirmiş ve çalışma yaşamına daha etkin olarak katılmasına olanak tanımıştır. Kırsal turizm, özellikle tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerde kadınların, yörenin sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi değerleri turizm amaçlı kullanarak gelir elde etmelerini ve refah düzeylerini yükseltmelerini olanaklı kılmaktadır (Ün, Tutar, Tutar & Çisil, 2012).

Günümüzde Türkiye'de, kırsal yerleşimler kentsel yerleşimlerin ulaştığı sosyal ve ekonomik gelişme seviyesinin oldukça gerisindedir (Karaturhan, Ünsal, Issabek & Güler, 2017). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kırsal kalkınma konusunda hedeflenen seviyenin gerisinde kalınmasının en önemli nedenlerinden biri kadınların ekonomik yaşama yeterli seviyede katılamamasıdır (Soysal, 2013).

6. KIRSALDA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ VE KIRSAL KALKINMAYA ETKİSİ

Dünya ülkelerinin genelinde kalkınmada öncelikli yerlerin başında kırsal alanlar gelmektedir. Çünkü gerek gelir düzeyi gerekse yaşam koşullarının elverişliliği yönünden kırsal alanlar kentlerin oldukça gerisindedir. Dolayısıyla kırsalda kalkınmanın sağlanması ülke ekonomisinin ana hedeflerindedir. Söz konusu farkların her geçen gün kentler lehine artıyor olması, kırsal alanların kalkınmasına hız kazandıracak yeni model ve yaklaşım arayışlarını gündeme getirmektedir (Gözek, 2013). Bu arayış içinde ön plana çıkan ekonomik kalkınma modellerinin ortak

noktasının, sermaye birikiminin ve yatırımların önemi ile tarımsal üretimin sanayiyle bütünleştirilmesine yapılan vurgu olduğu görülmektedir (Doğan Günday, 2011).

Kırsal kalkınma; kırsalda ikamet eden ve geçimini büyük oranda tarımdan sağlayan nüfusun yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve refah seviyesinin yükseltilmesi, kırsal ile kentsel bölgelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklarının azaltılması, tarımsal üretimin sanayiyle bütünleştirilmesi, istihdamın artırılması, kırdan kente göçlerin önlenmesi amaçlarını taşımaktadır (Gökdemir & Ergün, 2012).

Geniş ve verimli topraklara sahip, doğal kaynaklar yönünden zengin, istihdam edilebilir nüfusu yüksek ülkeler ekonomik kalkınmayı tüm bu unsurlardan yoksun ülkelere kıyasla daha hızlı bir şekilde gerçekleştireceklerdir. Bu bağlamda, sahip olduğu kaynakların zenginliği, tarımsal üretim potansiyeli, sanayileşme sürecinde ihtiyaç duyulan hammaddeyi karşılayacak verimli topraklara sahip olması, insan kaynağı kapasitesi gibi unsurlar Türkiye'nin kırsal alanda kalkınmayı teşvik ederek ulusal kalkınmasına ivme kazandırması için yeterlidir (Doğan Günday, 2011). Kırsal kalkınmanın ulusal kalkınmadaki rolü gereği, ekonominin büyük oranda tarımsal üretime dayandığı kırsal alanlarda tarım faaliyetlerine, yeni yatırım çabalarının desteklenmesine, kırsalda yaşayan nüfusun istihdamına, özellikle kadınların çalışma hayatına katılımının sağlanmasına özel önem verilmesini zorunlu kılmaktadır (Ün vd., 2012).

Kadın ve kalkınma konusu yalnızca, kadının daha üretken hale gelmesi ve emeğini daha etkin biçimde kullanması olarak değil aynı zamanda; ekonomik hayatta aktif olarak yer alması, çalışma hayatındaki gücü, üretim sürecindeki rolü, işgücüne katılımı, eğitim-sağlık-sosyal hizmetler-krediler vb. unsurlara erişebilme olanakları, kendi emeği üzerinde kontrole sahip olması, erkeklerle eşit şekilde kalkınma sürecine katılabilmesi açısından değerlendirilmelidir (Gökdemir & Ergün, 2012). Gelişmekte olan ülkelerde kadınlar üretim faaliyetlerine yoğun bir biçimde katılmaları nedeniyle kırsal ekonominin temel güç kaynağı pozisyonundadırlar (Yamanoğlu & Kızılaslan, 2010). Bu nedenle, kadınların kentlerde olduğu gibi kırsalda da ekonomik hayatta daha aktif yer alabilmesi, girişimcilik faaliyetlerine katılabilmeleri için gerekli koşulların sağlanmasına bağlıdır (Marangoz, Hız & Aydın, 2016).

Gelişmekte olan ülkelerde; eğitim düzeyinin yetersizliği, toplumsal önyargılar, cinsiyet ayrımcılığı, bilgi eksikliği gibi etkenlerin kadınların çalışma hayatına katılımı üzerindeki olumsuz etkilerinin, ancak kadınların girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesiyle ile aşılabileceği ifade edilmektedir (Soysal, 2013). Bunun gerçekleştirilebilmesi ise ancak, kadının kırsal kalkınmadaki rolünün ve işlevinin öneminin farkına varılmasıyla mümkündür.

TÜİK verilerine göre; 2015 yılında kırsalda yaşayan toplam nüfusun yaklaşık %51'ini erkekler oluştururken, %49'unu kadınlar oluşturmaktadır. Kırsal alanda genel olarak erkek egemen bir yapının hâkim olduğu, kadınların ise geri plana atıldığı gözlenmektedir. Yüksek verime sahip istihdam artışı ekonomik kalkınmada önemli rol oynayan bir unsurdur. Dolayısıyla, kırsaldaki nüfusun neredeyse yarısından ekonomide etkin olarak yararlanamaması kırsal kalkınmada ve ekonomik büyümede ciddi

güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, kadınların istihdam oranlarının artırılması için atılması gereken ilk adım; onların eğitim, bilgi gibi yönlerden güçlendirilmesi ve erkeklerle eşit iş olanağı kazanmalarının sağlanması olacaktır. Diğer taraftan, kadınlara yönelik yeni iş alanlarının oluşturulması, kadınların istihdama katılımının artmasını sağlayacaktır. Bu ise, işgücü piyasasını geliştirerek ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacaktır (Doğan Günday, 2011).

7. KIRSALDA KADIN GİRİŞİMCİLERİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Sanayileşme çabasında olan fakat ekonomisi büyük oranda tarıma dayanan ülkeler; hızlı nüfus artışı, plansız kentleşme, işsizlik oranında artış, yetersiz eğitim ve sağlık imkanları gibi çok sayıda sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Söz konusu ülkelerde kadınların sosyal ve ekonomik hayatta maruz kaldığı olumsuzların ortadan kaldırılmasına yönelik çabalar ise oldukça yüzeysel kalmaktadır (Çitçi, 1982). Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerde de hemen hemen tüm yasal düzenlemelerde kadın-erkek eşitliğine ilişkin ifadeler bulunmasına karşın, sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerle kadın toplumda geri plana atılmış durumdadır (Doğan Günday, 2011). Özellikle kırsalda süregelen "Ataerki" aile yapısı kadının erkeğe oranla faaliyetlerini kısıtlamaktadır. Kırsalda kadınlar toplam üretim içinde önemli bir yer tutmalarına rağmen hak ettikleri karşılığı alamamaktadırlar. Bugün kırsalda her geçen gün artmaya devam eden yoksulluk, işsizlik, eğitim ve sağlık olanaklarındaki yetersizlikler, büyük göç hareketleri, kadın hakları ihlalleri, gelirin dağılımında ortaya çıkan adaletsizlik ve benzeri sorunlar gelinen noktada herkesi doğrudan ilgilendirmektedir (Karaturhan, Ünsal, Issabek & Güler, 2017).

Ekonomik yaşamda kadının kendi emeği ve geliri üzerinde tasarruf hakkı oldukça azdır. Özellikle erkekler ile karşılaştırıldığında, bu durum açık olarak görülmektedir. Ekonomik yaşamdaki cinsiyet eşitsizliği yalnızca kadını değil, çevresindeki bireyleri ve dolayısıyla tüm toplumu yoksullaştıran önemli etkenlerden biridir. Dolayısıyla kadınların maruz kaldıkları eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve işgücüne katılımının artırılması çok önemlidir. Bunun için atılması gereken ilk adım; kadınlara erkeklerle eşit eğitim ve iş olanakları kazandırmaktır (Doğan Günday, 2011).

Kırsalda yaşayan kadınların eğitim düzeylerinin yetersizliği ve eğitim imkânlarından kısıtlı yararlanma olanakları girişimcilik faaliyetlerini gerçekleştirmelerinde karşı karşıya kaldıkları önemli bir sorundur. Bu sorunu çözmeye yönelik olarak, kırsaldaki kadınların bilgi ve becerilerini artıracak gelir getirici faaliyetlere yönelik mesleki eğitim kursları düzenlenerek bir girişimci olmaları yönünde eksiklikleri tamamlanmalı ve kendi işini kurmuş kadınlara yönelik pazarlama ve satış faaliyetlerini de içeren kapsamlı eğitim programları düzenlenmelidir (Karaturhan, Ünsal, Issabek & Güler, 2017).

Gelişmekte olan ülkelerde finansal kuruluşların yeterli sayıda ve işlevsel olmaması, ekonomik kalkınmayı güçleştiren bir durumdur. Bu durum, kalkınmada önemli bir yeri olan yatırımları da olumsuz etkilemektedir (Doğan Günday, 2011). Ayrıca kadınlar finansal güvenilirliklerini belgeleyecek finansal kayıtlara sahip

olmadıkları için, çoğu zaman kredi kuruluşlarının sunduğu olanaklardan yeterince yararlanamamaktadırlar. Kredi kuruluşları iş deneyimi, pazar koşulları, üretimi yapılacak ürün veya hizmetin yapısı gibi konular hakkında bilgi talep etmekte; girişimci olmak isteyen kadınların çoğu ise, bu tür bilgilere sahip olmamaları nedeniyle bir başkasının desteğini almak veya kendi birikimlerini kullanmak zorunda kalmaktadır (Güney, 2006). Bu sorunların çözümü için ise kredi kurumlarının girişimci kadınlara özel düşük faizli veya faizsiz kredileri verebilmeleri için gerekli düzenlemelerin devlet tarafından yapılması önerilebilir (Karaturhan, Ünsal, Issabek & Güler, 2017).

Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de kadın girişimciliği, istihdam açısından sorunların çözümünde önemli araçlardan biri olarak görülmektedir (Karaturhan, Ünsal, Issabek & Güler, 2017). Türkiye'de gerek ülke nüfusunun dörtte birlik bir bölümünün kırsalda yaşaması gerekse tarımın ülke ekonomisindeki ağırlığı nedeniyle girişimcilik özel bir önem arz etmektedir (Soysal, 2013).

Türkiye'de de kırsaldaki kadın çok sayıda sorunla karşı karşıyadır. Kırsalda kadın girişimciliği; kadının mülk sahibi olma konusunda engellerle karşılaşması, finansal kaynaklara ve eğitim olanaklarına erişiminin yetersiz olması, gelir düzeyinin düşük olması, geleneksel rolünün işgücüne katılımını sınırlaması ve sadece küçük çaplı girişimcilik faaliyetleri gerçekleştirmesine imkân vermesi, toplumdaki değer yargılarının etkisinde kalarak kendini girişimci olarak görmemesi gibi birtakım sorunlar nedeniyle, bilinçli ve organize bir yapıya sahip olamamıştır. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin kırsal kalkınmasının karşısına bir engel olarak çıkmaktadır. Kırsal kalkınmanın ivme kazanması, söz konusu sorunların ortadan kaldırılmasına ve kırsaldaki kadının güçlendirilmesine yönelik adımların atılmasına bağlıdır (Gökdemir & Ergün, 2012).

Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişimine katkıda bulunmak ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kadının sosyal statüsünü yükseltmeli, ekonomik değer yaratan kadın girişimcilerin sayısı artırılmalı ve mevcut kadın girişimciler güçlendirilmelidir (Soysal, 2013). Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, kadın girişimciliğini desteklemeye ve kadınların sosyal sorunlarını çözmeye yönelik proje ve çalışmalar etkin bir şekilde yürütülmelidir. Kırsalda kadınların kendine yetebilmesine olanak tanıyan, üretime elverişli, sosyal güvenlik kapsamında yer alan istihdam alanları yaratılmalıdır. Kırsaldaki kadınların temel hizmetlere kolayca erişebilmeleri sağlanmalıdır. Böylece, kırsalda kadınlar girişimcilikte daha aktif bir biçimde rol alarak ekonomik kalkınmaya önemli katkılar sağlayacaklardır (Karaturhan, Ünsal, Issabek & Güler, 2017).

Kadının ekonomideki etkinliğini ve işgücüne katılımını artırmak, Türkiye'nin kalkınma derecesini yükselterek gelişmiş ekonomiler arasına girmesine yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, Türkiye'de kadını merkezine alan uygulamaların sayısının artırılması gelişmiş ülke olma konusunda önemli bir adım olacaktır.

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kadın girişimciler bir ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınmasında önemli dinamiklerden biridir. Bundan dolayı, kadın girişimcilerin karşı karşıya kaldıkları sorunların çözümlenmesi, ekonomik yaşamda kadınların dinamizminden ve sahip

oldukları potansiyelden yararlanılması gerekmektedir. Yapılan araştırmalar kadınları dünya ekonomilerinin pek çoğunda büyümenin önemli faktörleri olarak göstermektedir. Neredeyse tüm ülkelerde, kadın girişimcilerin dünya ekonomisinde önemli bir yeri vardır, nüfus artmakta ve kadınlar da istihdama ve gelire katkıda bulunmaktadır (Bozat, 2017). Ne var ki Türkiye’de rakamlar kadın girişimci sayısının oldukça düşük olduğunu ve girişimcilik potansiyeline sahip kadınlardan girişimcilik alanında etkin bir biçimde faydalanılmadığını göstermektedir. Geniş topraklara ve doğal zenginliklere sahip bir tarım ülkesi olarak Türkiye, ekonomik anlamda fazlasıyla güçlenebilmek için özellikle kırsalda kadın girişimciliğın yaygınlaştırılması adına gerekli çalışmaları kısa orta ve uzun vadede aksatmadan sürdürmelidir. Bu bağlamda kırsalda turizm ve tarıma dayalı iş kollarında kadın girişimciliğının teşvik edilmesi, yerel kaynakların harekete geçirilmesi ve etkin kullanımı önem arz etmektedir. Kadın girişimcilerin desteklenmesi ve sosyal statülerinin güçlendirilmesi, kadın girişimci sayısının artmasına ve ekonomi için önemli bir güç olmasına yardımcı olacaktır.

Kırsal da özellikle kadın girişimcilerin sayısının artırılması; kırsaldan kentte göçü azaltacağı gibi kırsalda yaşayanlara istihdam yaratacaktır. Kırsalda üretilen ekonomik artı değer, ülke ekonomisinin büyümesine ve kalkınmaya ivme kazandıracaktır. Üretim, istihdam ve iş olanaklarının artması, ülke ekonomisinin güçlenmesine, kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan kişiler arasında refah düzeyi, sosyo-kültürel durum, sağlık ve eğitim alanlarındaki farklılıkların en aza inmesine olanak tanıyacaktır. Kadınlar açısından ise diğer işlere kıyasla daha fazla özerklik, bağımsızlık ve geleceğe yönelik hedeflerine ulaşabilme imkânlarını sunacaktır (Eskicioğlu, 2015).

Dolayısıyla, özellikle kırsalda Türkiye ekonomisini geliştirmek adına kadın girişimciliğın önündeki sorunların çözümü hızlandırılmalı, buna yönelik projeler ve politikalar yaşama geçirilmelidir. Kırsal alanda kadının güçlendirilmesi için eğitim, sağlık, tarımsal üretim, turizm, satış, pazarlama, finansman, örgütlenme, girişimcilik, sosyal güvenlik gibi birçok konuda sorunların çözülmesi gerekmektedir.

Kadın girişimciliğının geliştirilmesi yönünde çözüm bekleyen bir diğer sorun ise, işgücü piyasasına girişi de güçleştiren cinsiyete dayalı ayrımcılıktır (Keskin, 2014). Bunun yanı sıra, kadın girişimcilerin sahip oldukları işletmelerin yaşamlarını devam ettirmelerinde ve sürekliliğinde de önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu olumsuzluklar kadın girişimci sayısının sınırlı kalmasına neden olmakta, kadın girişimcilere ait işletmelerinin büyümesini ve gelişmesini güçleştirmektedir (Türkmen, 2007). Kırsalda kadınların güçlendirilmesi konusunda temel unsurlar; karar verme sürecinde yer alabilmeleri, kapasitelerini geliştirme olanaklarına sahip olmaları, aldıkları kararları uygulayabilme yetkinlikleri olmasıdır. Kadınların güçlendirilmesinde; kişisel gelişim, eğitim, kaynaklara erişim, katılımçılık, cinsiyete dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kalkınma sürecinde aktif rol alma önemli aşamalardır. Dolayısıyla, kırsalda refah düzeyinin yükseltilmesi için yalnızca kadınların gündelik yaşamlarını kolaylaştırmaya ve kısa vadeli sorunlarını çözmeye yönelik bir yaklaşım yerine, yapısal ve stratejik gereksinimlere yönelik uzun vadeli politikaların geliştirilmesi ve uygulanması önemlidir.

Bu bağlamda kırsalda kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve geliştirilmesine yönelik önerileri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;³

- Kırsalda tarımsal üretim dışında kırsal turizm gibi alternatif iş alanları oluşturularak kadınların çalışma hayatına katılma olanakları artırılabilir,
- Kadınlara yönelik meslek edindirme programları geliştirilerek uygulamaya yönelik eğitimler verilebilir,
- Özellikle kırsalda yoğun şekilde hissedilen cinsiyet eşitsizliklerinin ve kadına yönelik geleneksel tutumların ortadan kaldırılmasına yönelik sosyal içerikli eğitimler düzenlenebilir,
- Kadın üreticilerin örgütlenmelerine öncelik tanınarak, çözüm üretmelerine ve farklı hareket alanları geliştirmelerine imkan tanımak üzere kadınların kırsalda öncü rolü üstlenmeleri desteklenebilir,
- Kırsal kadın nüfusunun tamamının örgün eğitim sürecinden geçmesi ve eğitim seviyelerinin en üst düzeye çıkması yönünde ilgili bütün resmi kurumların eşgüdümü sağlanabilir,
- Yaygın eğitimle ilgili kurslar açılarak hali hazırda devam edenlere işlerlik kazandırılabilir,
- Kadınların toplumsal yaşamın tüm alanlarına katılımını ve girişimcilik faaliyetlerini benimsemelerini sağlamaya yönelik olarak sempozyum ve seminer türü etkinlikler gerçekleştirilebilir,
- Yerel yatırım modelleri geliştirilebilir ve kadın girişimcilerin desteklenmesine yönelik yeni fonlar oluşturularak yatırımlar desteklenebilir, mikro kredi uygulamaları yaygınlaştırılabilir,
- Pazar ve hammadde imkânları tespit edilerek, bunların geliştirilmesine yönelik çalışmalar yaygınlaştırılabilir. Bu bağlamda, girişimci kadınlar tarafından üretilen ürünler için ürün borsaları ve geleneksel ürün pazarları oluşturulabilir,
- Kadın girişimciliğinin teşvik edilmesi için kadınlara yatırım alanlarının bedelsiz tahsisi ve vergi indirimi gibi uygulamalar yapılabilir,
- Kırsal kesimdeki kadınlara yönelik hazırlanan ve yalnızca onların faydalanabileceği işletme ve gelir durumlarına göre ödeme yapabilecekleri sosyal güvenlik uygulaması gerçekleştirilebilir,
- Kırsal kalkınma projelerinin planlama aşamasından uygulama aşamasına kadar bütün süreçlerinde kadınların aktif rol almaları sağlanarak girişim fırsatları artırılabilir,

Kadın girişimciliği, ekonomik ve toplumsal yaşamda önemli yararlar ve fırsatlar sunarak, ülke ekonomisinin gelişiminde ve iş yaratımında büyük katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda kadınlar ülke ekonomisini geliştirmede potansiyel girişimcilik faaliyetleri ile bir kaldıraç görevi görmektedirler (Soysal, 2010a). Ekonomik kalkınma, ekonomik

³ http://www.tzob.org.tr/Portals/0/Dokumanlar/Kitap_Brosur/Girisimcilik.pdf
<https://www.tkd.gov.tr/Content/File/Yayin/Dergi/KirsalKalkinmaSayi-4.pdf>

Ergin, B.Z. & Sayın, H.C. (2018) Women Entrepreneurs as an Opportunity for Economic Development and Growth. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 1 (1): 15-29.

büyüme yi kapsam ası ve kadın girişimcilerin ekonomik büyüme boyutunda yarattıkları artı değer; Türkiye’de kadın girişimcilerin gelişmesinin, özellikle kırsaldaki kadınların girişimcilik konusunda desteklenmesinin Türkiye ekonomisinin büyüyerek kalkınması adına önemli bir fırsat unsuru olduğuna işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

- Arslan, G. E. (2013). Ekonomik büyüme, kalkınma ve gelir dağılımı. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 6, Sayı 2, 45-52.
- Bozat, Z. A. (2017). Kadın girişimciler ve inovasyon; topluluktan faydalanma yönteminin getirebileceği çözümler: şişli bölgesindeki kadın girişimciler. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 26-37.
- Bozkurt, Ö. (2006). Girişimcilik eğiliminde kişilik özelliklerinin önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), 93-109.
- Çitçi, O. (1982). *Kadın sorunu ve Türkiye de kamu görevlisi kadınlar*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Demir, N. (2015). Türkiye’de girişimcilik ve kadın. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*, 315.
- Doğan Günday, P. (2011). *Ekonomik kalkınmada kadının önemi ve katkısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eskicioğlu, A. V. (2015). *Avrupa Birliği eşiğindeki Türkiye’de girişimci kadın profili: Eskişehir örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- GTHB, 2012. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı. Erişim Adresi: https://www.tarim.gov.tr/EYYDB/Belgeler/Kirsal_Alanda_Kadinin_Guclendirilmesi_Ulusal_Eylem_Plani_2012_2016_Kitapcigi%20.pdf, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).
- Gökdemir, L., & Ergün, S. (2012). Kırsal kalkınmada kadının rolü. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), s. 68-80.
- Gözek, S. (2013). Kümelenme politikası, yerel küme yapılanmalarını teşvik ederek ekonomik kalkınmayı destekleyen bir politika yaklaşımıdır. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*, 298.
- Güney, S. (2006). Kadın girişimciliğine genel bir bakış. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 25-43.
- Işık, F. (2015). Kadınların ekonomideki yeri ve önemi. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*, 315.
- Karaturhan, B., Ünsal, G., Issabek, B. & Güler, D. (2017). İzmir ilinde kırsal kadın girişimciliği ve bunu etkileyen faktörler. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23 (1), 85-91. doi:10.24181

Ergin, B.Z. & Sayın, H.C. (2018) Women Entrepreneurs as an Opportunity for Economic Development and Growth. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 1 (1): 15-29.

Keskin, D. S. (2014). Türkiye’de kadın girişimcilerin durumu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 9(1), 71-94.

Kasalak, M. A. (2014). Bölgesel kalkınma açısından sosyokültürel yapının girişimciliğe etkisi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (31), 249-266.

Marangoz, M., Hız, G., & Aydın, A. E. (2016). Kırsal alandaki kadınların girişimcilik eğilimi üzerine bir araştırma. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 3 (5), 24-44.

Özcan, S. & Taş, H. (2010). *Kendi İşini Kurma ve Girişimcilik Ruhu*. M. Öztel , & H. Burgazoğlu (Dü.). içinde (s. 585-589). Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğü.

Özyol, A. (2015). Eşitlik iş demektir. *Kalkınma Anahtar Verimlilik Dergisi*, 315.

Soysal, A. (2013). Kırsal alanda kadın girişimciliği: Türkiye için durum değerlendirmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 163-189.

Soysal, A. (2010a). Türkiye’de kadın girişimciler engeller ve fırsatlar bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 84-111.

Soysal, A. (2010b). Kadın girişimcilerin özellikleri karşılaştıkları sorunlar ve iş kuracak kadınlara öneriler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5 (1), 71-95.

Tanrıverdi, H., Bayram, G. & Alkan, M. (2016). Girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerine etkisinin incelenmesi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11 (1), 1-29.

Türkiye İstatistik Kurumu İşgücü İstatistikleri. (2018). Haber Bülteni, 27688. Erişim Adresi: www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=27688, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

Türkmen, A. (2007). Girişimcilik ve girişimcilik kültürü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Ün, E., Tutar, F., Tutar, E. & Çisil, E. (2012). Ekonomik Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü: Türkiye Örneği. *International Conference on Eurasian Economies*, Erişim Adresi: <https://www.avekon.org/papers/486.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

Yamanoğlu, A., & Kızılaslan, N. (2010). Kırsal alanda kadınların tarımsal üretime ve aile içi kararlara katılımı: Tokat ili örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (13), 155-166.

Yıldırım , M., Demirel , Y., & İçerli, L. (2011). İşletme sahibi yöneticilerin girişimci kişilik özellikleri ile girişimcilik becerileri arasındaki ilişki: Aksaray örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimler Dergisi*, 3(2), 190-199.

Yılmaz , H., & Tolunay, A. (2007). Avrupa Birliği kırsal kalkınma politikalarında yeni yönelimler ve Türkiye. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* (1), 107-122.

Yorgun, S. (2010). Sömürü, koruma ve pozitif ayrımcılıktan çalışma hayatının egemen gücü olmaya doğru kadınlar: 21. yüzyıl ve pembeleşen çalışma hayatı. *Sosyo Ekonomi*, 1, 167-168.